

A TÁRSADALOMELMÉLET ÚJ NÉZŐPONTJA

Benko, G. B. (Szerk.) (1988) *Les nouveaux aspects de la théorie sociale. De la géographie à la sociologie, Paris, 276 o.*

A Kanadai Kulturális Központ 1987-ben társadalomelméleti tanácskozást rendezett Párizsban. A társadalomtudományok különböző diszciplínái közötti párbeszéd gondolata a *Society and Space* folyóirat körül csoportosuló brit kutatóktól származott. A társadalomélet angolszász művelői mellett azonban képviselték magukat a konferencián a frankofón területek kutatói is, akik körében P. Vidal de la Blanche óta a földrajzi gondolat igen termékenynek bizonyult. A tanácskozás meghirdetett célja az emberföldrajz elméletének megújítása volt. A Párizsban összegyűlt kutatók — főként humán geográfusok és szociológusok — ezt részben a diszciplináris válaszfalak lebontásával, részben a társadalom térben és időben végbemenő folyamatainak teljességét megragadni képes fogalmi rendszer kialakításával próbálják elérni.

A konferencia előadásait tartalmazó tanulmánykötet első gondolati egységének írásai a 80-as évek emberföldrajzának ismeretelméleti nézőpontjait elemezték. E. Soja (University of California) tanulmányában a társadalomtudományok térszemléletének megerősödésével foglalkozik, amely az 1970—1980-as években jellemző volt, a történettudománytól a szociológiáig, csaknem valamennyi humán tudományra. D. Gregory (University of Cambridge) a modernizmust felváltó posztmodern kulturális logika megszületését és egy posztmodern földrajz létrejöttének lehetőségeit vizsgálja Foucault és Habermas írásaira támaszkodva. P. Claval (Université de Paris-Sorbonne) tanulmánya ugyancsak a posztmo-

dern földrajz problémájával foglalkozik, ám ezt Gregory-tól eltérően történeti nézőpontból közelíti meg. Claval központi kérdése az, hogy a földrajz evolúciója vajon elvezet-e a társadalom jobb megértéséig. Ebből a szempontból elemzi a szerző a földrajz „tudományos” neopozitivist, radikális és fenomenológiai irányzatait. M. Dear (University of California) írása a megújított emberföldrajz fogalmi rendszerét vizsgálja, a hangsúlyt a társadalomelmélet új tér-idő koncepciójára helyezve.

A tanulmánykötet második részének központi témája a kapitalista társadalom gazdasági és szociális átalakulása. A. Scott (University of California) tanulmánya a 80-as évek ipari kapitalizmusának változásait vizsgálja. Elemzése során Scott a nyugat-európai és az észak-amerikai gazdaság és társadalom mikro- és makrofolyamatainak kapcsolatát elemzi, és hangsúlyozza, hogy a gazdasági és társadalmi fejlődés egésze nem tekinthető a kisléptékű jelenségek egyszerű aggregációjának.

A könyv harmadik egységében a társadalommal és a térrel egyaránt foglalkozó tanulmányokat gyűjti egybe a kötet szerkesztője. J. Urry (University of Lancaster) írásában a társadalom, a tér és a hely fogalmait, illetve a közöttük levő kapcsolatot kísérli meg újra-gondolni. Elemzésében a szerző külön foglalkozik a földrajzi jelenségek struktúráival, valamint a lehetséges és a szükséges jelenségek közötti viszonyal. E. Préteceille (Centre de Sociologie Urbaine, Paris) tanulmányát a tár-

sadalmi osztály fogalmának szenteli. A fogalom meghatározása során külön foglalkozik a szerző a városkutatás elméleti eredményeivel, valamint a gazdasági-szociális-politikai-tudományos válságoknak a társadalomtudományok fogalmi rendszerére gyakorolt hatásával. G. Benko (Université de Paris-I-Panthéon-Sorbonne) írása az új technológiák hatását vizsgálja az urbanizáció folyamatára, a városok életére, és a fejlett világ térbeli rendszereinek fejlődésére. D. Rose (Institut National de la Recherche Scientifique-Urbanisation, Montréal) tanulmányában az észak-amerikai városok hierarchiáját, a társadalom foglalkozási átrétegződését és a dzsentrifikáció folyamatának elméleti és módszertani kérdéseit elemzi. M. Bassand (École Polytechnique Fédéral de Lausanne) írásában a svájci társadalom és városok térszerkezetének átalakulását vizsgálja az 1960-as éveket követő időszakban.

A tanulmánykötet negyedik részének írásai a földrajzi környezet átalakításával, és az emberi beavatkozások megtervezésének problémájával foglalkoznak. O. Soubeyran (Institut d'Urbanisme de l'Université de Montréal) és P. Wilkinson (Université de Toronto) elemzése egyaránt a 80-as évek modernista tervezésének válságát, valamint a tervezés új elméleteinek megjelenését vizsgálják. J. Malézieux

(Université de Paris I-Panthéon-Sorbonne) tanulmányában Európa ipari zónáinak társadalmi-térbeli alakulását elemzi.

A könyv utolsó részében az identitás és a térképzetek problémáival foglalkozó tanulmányok kapnak helyet. J. Levy (Laboratoire de Géographie Urbaine de l'Université de Paris-Nanterre) a politika és az identitás kapcsolatát vizsgálja az 1986-os párizsi helyhatósági választások tapasztalatai alapján. A. Bailly (Université de Genève) írásában a humanista földrajz problémájával foglalkozik. A szerző következtetései szerint a földrajz fejlődése a jelenségek egyszerű leírásától az emberi érzések és térképzetek vizsgálatáig lehetővé tette azt, hogy a geográfia kilépjen a szűk diszciplináris határok közül. A kötet utolsó tanulmányában R. Shields (University of Sussex) a társadalomtudományok térszemléletének hiányosságait elemzi.

A kötet magyar származású szerkesztőjének ajánló sorai szerint a konferencia, illetve ennek előadásait tartalmazó tanulmánykötet a társadalomtudományok különböző diszciplináit művelő teoretikusok közötti párbeszéd nyitánya kíván lenni. Ennek eredményeképpen remélhetően csökken majd a távolság a társadalomtudományok különböző ágazatainak fogalmi rendszerei között.

Rácz Lajos